

Uluslararası İlişkilerin Kültürel Boyutunu Yeniden Düşünmek: Kültürel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi Kavramlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi

Cem Savaş¹

Öz

Bu çalışmanın amacı, Uluslararası İlişkiler literatüründe çoğunlukla birbirinin yerine kullanılan kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi kavramlarını tanımlamak ve bu iki kavram arasındaki ilişkileri incelemektir. Devletlerin belirli dış politika hedeflerine ulaşmak için kültürü araçsallaştırdığı çeşitli yollarla tarihsel olarak ilişkilendirilen bir alan olarak kültürel diplomasi, bir devletin kültürünün dış politika hedeflerini desteklemek için konuşlandırılmasını vurgulamaktadır. *Kültürel diplomasi* günümüzde uluslararası bir etki yaratmak için başvurulan temel araçlardan biridir. Birçok yazar ve araştırmacı tarafından kamu diplomasisinin alt alanlarından birine ya da bununla ilgili bir teknik yönetime indirgenen kültürel diplomasi, aslında kamu diplomasisinin tarihsel temelini teşkil eden bir kavramdır ve kamu diplomasisi tarihsel düzlemde kültürel diplomasinin içinden doğmuştur. Bu çerçevede, çalışmada kamu diplomasisinin *öncülü* olarak tanımlanabilecek olan kültürel diplomasinin temel nitelikleri üstünde durulacak ve uluslararası ilişkilerin kültürel boyutları ele alınacaktır. Çalışmanın birinci bölümünde kamu diplomasisinin bir *öncülü* olarak kültürel diplomasinin temel nitelikleri ve tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde, küreselleşme koşulları altında kültürel diplomasi kavramının edindiği yeni boyutlar tartışılacaktır. Son bölümde ise, kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi kavramları arasındaki benzerlik ve farklılıklar eleştirel bir perspektif çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Diplomasi, Kamu Diplomasisi, Uluslararası İlişkiler, Kültür, Dış Politika.

Savaş, Cem (2024). Uluslararası İlişkilerin Kültürel Boyutunu Yeniden Düşünmek: Kültürel Diplomasi ve Kamu Diplomasisi Kavramlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13 (3), 1292-1309. <https://doi.org/itobiad.1428503>

Geliş Tarihi	30.01.2024
Kabul Tarihi	12.08.2024
Yayın Tarihi	30.09.2024
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makedir.	

2024, 13 (3), 1292-1309 | Research Article

Rethinking the Cultural Dimension of International Relations: A Comparative Analysis of the Concepts of Cultural Diplomacy and Public Diplomacy

Cem Savaş¹

Abstract

The aim of this study is to define the concepts of cultural diplomacy and public diplomacy, which are often used interchangeably in the International Relations literature, and to examine the relationships between these two concepts. As a field historically associated with the various ways in which states have instrumentalized culture to achieve specific foreign policy goals, cultural diplomacy emphasizes the deployment of a state's culture in support of its foreign policy objectives. Cultural diplomacy continues to function as one of the main tools for creating international influence today. Cultural diplomacy, which has been reduced to one of the subfields of public diplomacy or a technical method related to it by many writers and researchers, is actually a concept that forms the historical basis of public diplomacy, and public diplomacy emerged from cultural diplomacy on a historical level. In this context, the study will focus on the basic characteristics of cultural diplomacy, which can be defined as the predecessor of public diplomacy, and the cultural dimensions of international relations will be discussed. The first part of the study will focus on the basic characteristics and historical development of cultural diplomacy as a predecessor of public diplomacy. In the second part, the new dimensions of the concept of cultural diplomacy under the conditions of globalization will be discussed. In the last section, the similarities and differences between the concepts of cultural diplomacy and public diplomacy will be examined within the framework of a critical perspective.

Keywords: Cultural Diplomacy, Public Diplomacy, International Relations, Culture, Foreign Policy.

Savaş, Cem (2024). Rethinking the Cultural Dimension of International Relations: A Comparative Analysis of the Concepts of Cultural Diplomacy and Public Diplomacy, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 13 (3), 1292-1309.

<https://doi.org/itobiad.1428503>

Date of Submission	30.01.2024
Date of Acceptance	12.08.2024
Date of Publication	30.09.2024
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Assistant Professor, Yeditepe University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Political Science and International Relations (FR), İstanbul, Türkiye, e-mail: cem.savas@yeditepe.edu.tr, Orcid: 0000-0002-8620-6514.

Giriş

Günümüzde uluslararası planda yürütülen nüfuz (etki, *influence*) politikalarının temel zorluklarından biri, belirli diplomatik pozisyonları meşrulaştırmak için yabancı kamuoyunun desteğini kazanma ihtiyacıdır (Melissen, 2011, s. 5). Bu bağlamda modern diplomasi de 19. yüzyıldan itibaren uluslararası düzlemde bir nüfuz (etki) meydana getirmek için gazeteciler veya yabancı basın muhabirleriyle düzenli temaslar kurulması yoluyla *kamusal* bir boyut kazanmıştır (Lequesne, 2017, s. 184). Her şeyden önce, Uluslararası İlişkiler alanının kültür sorunsalı açısından nasıl ele alınabileceği bu çalışmaya yön veren sorunsallardan biri olarak ifade edilmelidir. Uluslararası İlişkiler disiplini ile kültür arasındaki bağları değerlendirmek, Soğuk Savaş sonrası dönemde kültürle ilgili sorunların diplomasi alanında oynadığı rollerin ve kültürün kazandığı yeni anlamların incelemesini gerektirmektedir. Bu sebeple, Uluslararası İlişkiler disiplininde sıklıkla gözden kaçırılan diplomasi, kültür ve nüfuz arasındaki bağlantılardan yola çıkarak “uluslararası kültürel ilişkiler” üzerine düşünmek gerekir.

Bu noktadan bakıldığında, kültürel diplomasi bir “diplomasi alanı” olarak giderek öne çıkmaktadır (Raymond, 2000, s. 11). Kültürel diplomasi son on yıllarda önem kazanmış olsa da hâlâ *hafife alınan* bir diplomatik faaliyet alanı gibi görünmektedir (Mark, 2010, s. 62; Pajtinka, 2014, s. 95). Kültürel diplomasi; Uluslararası İlişkiler disiplini ve özellikle de Uluslararası İlişkiler Kuramları bağlamında genel olarak ihmal edilmiş ve kapsam itibarıyla salt devletlerarası ilişkilerin meydana getirdiği bir boyutta incelenmiştir (Mark, 2009, s. 2; Ekşi, 2014, s. 129). Brian Hocking ve Donna Lee'nin (2011, s. 660) belirttiği gibi, Uluslararası İlişkiler çalışmalarında genel olarak diplomasinin teorileştirilmesinin yokluğuna işaret edebiliriz. Örneğin realizm bağlamında bu, her şeyden önce diplomasinin bağlamı ve diplomatların rolleri, aktörler olarak egemen devletler arasındaki diplomatik ilişkilerin incelenmesiyle ilintili bir “ontolojik fikir birliği”ne işaret etmiştir.

Oysa, kültür önemli bir yumuşak güç (*soft power*) kaynağı olmaya devam ettiği ölçüde, *kültürel diplomasi* ya da *kültür diplomasisi* günümüz uluslararası ilişkilerinde etki yaratmanın ana araçlarından biri olarak işlev görmektedir. İlk bakışta kültürel diplomasi, kamu diplomasinin herhangi bir *alt çeşidi*, *alt alanlarından biri* ya da *teknik yöntemi* olarak gözükmektedir (Mark, 2009, s. 1; Ekşi, 2014, s. 128; Karadağ, 2016, s. 87-95; Demir, 2012, s. 71). Bununla birlikte kültürel diplomasi kamu diplomasinin tarihsel temelini teşkil eden bir kavram olarak ifade edilmelidir. Çalışmanın dayandığı bu temel argümandan hareketle, kamu diplomasini tam olarak anlamak için kültürel diplomasinin kökenleri, tarihsel evrimi ve küreselleşme ile birlikte kazandığı yeni anlamlar analiz edilecektir. Bu çalışmanın amacı, literatürde çoğunlukla birbirinin yerine kullanılan kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi kavramlarını tanımlayarak açıklamak ve iki kavram arasındaki ilişkileri incelemektir. Kamu diplomasisi, yumuşak güç ve kültürel dış politikanın etkisi için önemli bir araç olarak görülebilir. Öte yandan, kamu diplomasisi, tarihsel olarak kültürel diplomasinin içinden doğmuştur. Yöntem olarak kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi kavramlarına dayalı bir literatür taraması sunan bu çalışma, kültürel diplomasinin temel özellikleri üstünde duracak ve uluslararası ilişkilerin kültürel boyutlarını ele alacaktır. Bu doğrultuda, birinci bölümde kamu diplomasinin bir *öncülü* olarak kültürel diplomasinin temel nitelikleri ve tarihsel gelişimi üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde, küreselleşme koşulları altında kültürel diplomasi kavramının edindiği yeni boyutları tartışılacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise, kültürel diplomasi ve kamu

diplomasisi kavramlarını karşılaştırmalı bir analiz etrafında incelenip bu iki kavram arasındaki benzerlik ve farklılıklar ele alınacaktır.

Kamu Diplomasinin Öncülü Bir Kavram Olarak Kültürel Diplomasinin Temel Nitelikleri ve Tarihsel Gelişimi

Berridge ve Lloyd (2012, s. 87) tarafından “*bir devletin yurtdışındaki kültürel başarılarının teşviki*” olarak özetlenen kültürel diploması, Uluslararası İlişkiler literatüründe son derece *moda* bir terim olan kamu diplomasine şekil vermiş *öncül* bir kavram olarak ele alınmalıdır. Kamu diplomasisi terimi, eski ABD Büyükelçisi ve Tufts Üniversitesi Edward R. Murrow Kamu Diplomasisi Merkezi Dekanı Edmund Gullion tarafından 1960’ların ortalarında ortaya atılmıştır. Gullion tarafından kamuoyu üzerinde bir etki biçimi olarak tanımlanan kamu diplomasisi kavramı, ABD’nin Soğuk Savaş sırasındaki haber yayıncılığı faaliyetlerinin yanı sıra bazı kültürel ve değişim programlarını açıklamak için tasarlanmıştı (Cull, 2008b, s. 259-260). Kamu diplomasisi kavramının temel niteliklerini bütünsel bir şekilde anlamak için her şeyden önce, kültürel diplomasinin kökenlerini ve gelişimini kısaca incelemek gerekir. Kamu diplomasisi ya da bir diğer tabirle *kamuoyu diplomasisinin* kökleri, Fransız Devrimi’nden sonra milliyetçilik ve liberalizmin Avrupa kıtasındaki kamuoylarına etki ettiği ve modern anlamda kültürel diplomasinin ortaya çıktığı 19. yüzyıla kadar götürülebilir. Bu dönemde Avrupa ülkeleri, resmî kurumlar ve elçiliklerin dışında kamuoylarıyla doğrudan bir biçimde iletişim kurmanın önemini keşfetmişlerdi. Bu durum, daha sonraki dönemlerde, net bir şekilde ifade edilen kültürel diplomasinin bir habercisidir (İskit, 2011, s. 120-121).

Kültürel diploması tanımlarında bazen kafa karışıklığına da sebep olan bir çeşitlilik bağlamında, “kamu diplomasisi”, “kültürel uluslararası ilişkiler”, “ulus markalama” (*nation branding*) ve “propaganda” gibi birçok kavram ile karşılaşmak mümkündür. Aslında, kültürel diploması tüm bu birbirinden farklı kavramların hiçbirisiyle eşanlamlı değildir (Mark, 2010, s. 65). Öncelikle, kültürel diploması kavramı, devletlerin belirli dış politika hedeflerine ulaşmak için kültürü araçsallaştırdığı çeşitli yollarla tarihsel olarak ilişkilendirilen bir alana işaret eder (Pajtinka, 2014, s. 96). Hans-Jürgen Lüsebrink’e (2015, s. 12) göre, “*bir siyasi eylem alanı olarak kültürel diploması hem dış politikanın hem de kültür politikasının bir parçasıdır. Dolayısıyla kültürel diploması, her biri bir gelenek ve çok daha uzun bir geçmişe sahip iki siyasi alanın kesiştiği noktada konumlanmıştır*”. Bu tanımlamanın yanı sıra, aslında ülkelerin kültürel referanslarının çeşitliliği, farklı ilgi ve öncelikleri ile ülkelerin teşkilatlarının yapısından kaynaklanan birçok kültürel diploması tanımına rastlamak mümkündür. Kültürel diplomasıyı dış politika çıkarlarının merkezine yerleştiren yaklaşımlara ek olarak, ülkeler arasındaki kültürel alışverişi, karşılıklılığı ve diyalogu vurgulayan tanımları da literatürde bulmak mümkündür. Örneğin, Milton C. Cummings (2003, s. 1), kültürel diplomasıyı “*karşılıklı anlayışı geliştirmek için uluslar ve halklar arasında fikir, bilgi, sanat ve kültürün diğer yönlerinin değiş tokuşu*” olarak ele almıştır. Bu kültürel diploması tanımı, literatürde en fazla atıf yapılanlar arasındadır. Benzer biçimde, Cummings’e göre kültürel diploması, “*devletler ve onların halkları arasında fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültürel öğelerin değişimiyle karşılıklı anlayış*”ı beslemektedir (aktaran Ekşi, 2014, s. 130).

Dolayısıyla hem devlet hem de devlet dışı kurumların önemli rol oynadığı kültürel diploması ile doğrudan ilgili olan “örgütlü kültürel bağlar” dan bahsetmek gerekir (Mark, 2010, s. 670). Gerçekten de kültürel diploması, “kamu diplomasisi” ve “ulus markalama” gibi çeşitli çağdaş nüfuz yaklaşımlarının üzerine inşa edildiği kültürel etki politikalarının

bir mirasını temsil etmektedir (Pahlavi, 2013, s. 554). Öte yandan, kültürel diplomasi, esasen uluslararası arenayı kültürel kaynaklar aracılığıyla yönetme girişimini ifade ettiği ölçüde “kültürel güç” kavramıyla ilintili hâle gelir. Gerçekten de kültürel güç, diğer uluslara bir ülkeye ait fikirleri ya da başarıları örnek almaları ve bu ülkenin dilini daha çok konuşmaları için ilham verme kapasitesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan, Philip H. Coombs (1964, s. 158), kültürü “*dış politikanın bir aracı*” ve “*gücün dördüncü silahı*” olarak görmektedir.

Bu noktada, spesifik ve çok yönlü bir diplomasi alanı olarak kültürel diplomasının kavramsal çerçevesi üzerinde durmak yararlı olacaktır. Bu açıdan kültürel diplomasiyi, “*dış politika çerçevesinde, ulusal kültürü temsil eden verilerin ihracını amaçlayan ve aynı kültürel alanda diğer ülkelerle etkileşime giren kamu politikası*” olarak tanımlamak yerindedir (Kessler, 2018, s. 263). Anne Dulphy’ye (2010, s. 27) göre ise, kültürel diplomasi, aslında kültürü hem bir dış politika aracı hem de bir “devletlerarası ilişkiler meselesi” olarak ele almaktadır. Bu çerçevede, Peter J. Katzenstein (2005, s. 150), Japonya ve Almanya üzerine yaptığı vaka çalışmasında kültürel diplomasi kavramına “küresel” mantıktan ziyade “uluslararası” bir mantığın yansıdığını vurgulamıştır. Bu aynı zamanda, ülkelerin ulusal çıkarları açısından kültürel unsurların *araçsallaştırılmasına* da işaret eden bir durumdur. Kültürel diplomasi, dış politika bağlamında bir ülkenin ulusal kültürüyle ilgili çeşitli unsurların paylaşılmasını ve diğer aktörlerle etkileşime girilmesini öngören bir kamu politikası alanıdır (Kessler, 2018, s. 263). Ayrıca, Alting von Gensau’nun (1995, s. 250) da belirttiği gibi, kültürel diplomasının kökeni büyük ölçüde kültürün *ulusallaştırılmış* bir temsiline dayanır. Bu nedenle kültürel diplomasi, ulusal çıkarlarını sürdürmek ve diğer ülkeleri etkilemek için kültürel alandaki devlet müdahalelerini daha iyi anlamamıza imkân vermektedir.

Diğer yandan, kültürel diplomasi Uluslararası İlişkilerde yeni bir kavram değildir. Tarihsel gelişimine kısaca bakıldığında, çağdaş diplomasının bu spesifik biçiminin geçirdiği evrimi; 19. yüzyılın sonundan İkinci Dünya Savaşı’nın sonuna kadar uzanan bir ilk dönem, Soğuk Savaş dönemini kapsayan ikinci bir dönem ve son olarak Soğuk Savaş sonrasını içeren üçüncü bir dönem çerçevesinde takip etmek mümkündür. Birinci dönem bağlamında, kültürel diplomasi alanındaki ilk modern kurumların ortaya çıkışı 19. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Bu kurumlar arasında, Fransız kültürel diplomasisinin eski organı olan *Alliance Française*’den (1883) bu noktada kısaca bahsedebilir. Bu noktada, yapısı itibarıyla bir “sivil toplum örgütü” olan *Alliance Française*’in faaliyetlerinin büyük ölçüde Fransız Dışişleri Bakanlığı tarafından koordine edildiğini söyleyebiliriz (Pajtinka, 2014, s. 97). 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında, Fransa gibi yurtdışında kültürel etki politikaları geliştiren birkaç devletin faaliyetleri dışında, kültürel diplomasi uluslararası ilişkilerde aslında ikincil bir faktör olarak kalmıştır (Anderson, 1993, s. 134). 1945’ten Soğuk Savaş’ın sonuna kadar diplomasının “kültürel” boyutu, uluslararası ilişkilerde hem değerini hem de uygulama alanını korumaya devam etmiştir. Aslında, kültürel diplomasının evrimindeki ikinci dönem olan Soğuk Savaş boyunca, kültür iki süper gücün elinde oldukça *ideolojik* bir araç hâline gelmiştir. Soğuk Savaş’ın ardından ise, diplomatik ve kültürel faaliyetlerde bir azalma eğilimine tanık olunmuştur. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yönetimi bu dönemde kamu diplomasisi bütçesini ve personelinin büyük ölçüde azaltmıştır (Pajtinka, 2014, s. 98). Bu durumun kültürel diplomasının kaderi açısından çelişkili sonuçlarla ilgili olduğunu ve oldukça paradoksal bir şekilde olduğunu belirtmek önemlidir.

Kültürel diplomasisinin bu tarihsel gelişiminden hareketle, çağdaş diplomasi kavramının, kültürel diplomasi alanını genişletecek ölçüde devlet aktörünün açıkça ötesine geçtiğini belirtmek gerekir. Bilhassa, 20. yüzyılın ilk yarısında yaşanan bu evrimle bağlantılı olarak kültürel diplomasinin kurumsallaşmasına tanıklık etmek mümkündür. Örneğin, bu dönemde Fransa, İngiltere ve Almanya'da spesifik kültürel diplomasi organlarının kurulmasına ek olarak, bu alanda belirli işlevleri yerine getiren ilk kültür ataşeliklerinin geliştirilmesi de söz konusu olacaktır (Pajtinka, 2014, s. 97). Çağdaş kültürel diplomasideki en önemli eğilimlerden biri olarak devletçiliğin gerilemesi, dolayısıyla "hükümet dışı" aktörlerle gerçekleştirilen kültür politikalarının önem kazanmasından bahsedilebilir (Ory, 2007, s. 7). Ancak, devletlerin hem kendi içlerinde hem de küresel yönetim ilişkileri açısından tüm güçlerini kaybetmiş olmaları da söz konusu değildir (Nowotny, 2011, s. 16). Devletlerarası ilişkiler, özellikle diplomatik temsil bağlamında, uluslararası ilişkilerdeki geleneksel yerini korumaya devam etmektedir. Çağdaş diplomasi alanındaki aktörlerin çoğalmasına rağmen, hükümetler yakın gelecekte diplomasi uygulamalarındaki baskın yerlerinden vazgeçecek gibi görünmemektedir. Bu durum, özellikle kültürel diplomasi açısından geçerliliğini korumaktadır (Bolewski, 2008, s. 151).

Simon L. Mark'ın (2010, s. 66) belirttiği üzere, kültürel diplomasi, bir devletin kültürünün dış politika hedeflerini desteklemek için konuşlandırılmasını vurgulamaktadır. Bununla birlikte, kültürel diplomasideki oyuncuların çokluğu dikkate alındığında diplomasinin diplomatların tekelindeki "ayrıcıklı bir alan" olmaktan çıktığını belirtmek gerekir (Serodes, 2007, s. 196). Diplomasi geçen yüzyılda sadece Kültür veya Dışişleri Bakanlıkları gibi devlet organlarının değil, aynı zamanda ülkelerin imajını etkilemeyi hedefleyen özel veya yarı bağımsız girişimlerin işi hâline gelmiştir. Örneğin, *Institut français* çok sayıda şirket, kurumsal vakıf, sponsorluk, vakıf ve derneklerle ilgili olarak kamu sektörü-özel sektör diyaloguna dayalı Fransız nüfuz diplomasisinin (*diplomatie d'influence*) kilit bir aktörü olmaya devam etmektedir. 2007 yılında kurulan Yunus Emre Enstitüsü de Türkiye'nin kültürel diplomasi faaliyetlerini yürüten önemli bir birimdir (Ekşi, 2014, s. 131). Öte yandan, Pascal Ory'nin (2010, s. 18) ifade ettiği üzere, kültürel diplomasi belirli bir devletle hem hukuken hem de fiilen oldukça yakın bağlar oluşturan bir "ilişki ağı"nu ifade etmektedir. Bu açıdan kültürel diplomasi, dış politika hedeflerine ulaşmak için *kültürün araçsallaştırılması* ile *devletlerin çıkarları* arasında bir bağ kurmaktadır (Pajtinka, 2014, s. 96). Ayrıca ülkeler, politikalarını yalnızca dış dünyaya değil, iç siyasetin çeşitli bağlamlarında da meşrulaştırma aracı olarak kültürel diplomasiye yönelmektedir.

Bununla birlikte, kültürel diplomasiyi sadece devlet/ulus merkezli perspektiften ele alıp kavramak pek doğru olmayacaktır. Kültürel diplomasiyi, ülkelerin dış politika çıkarları üzerine temellendiren anlayışların karşısında, aktörler arasındaki kültürel iş birliği, diyalog ve karşılıklı fikirlerinin altını çizen yaklaşımlara literatürde rastlamak mümkündür. Örneğin, Milton C. Cummings'e (2003, s. 1) göre kültürel diplomasi, karşılıklı anlayışı geliştirmek için farklı halklar arasında fikir, bilgi, sanat ve kültürle ilgili unsurları paylaşma fikrine dayalıdır. Benzer biçimde, Marianne Hagelstein'a (2014, s. 12) göre, modern kültürel diplomasi artık diplomatlar aracılığıyla *doğrudan* değil, ancak tam tersine, bir yönüyle *dolaylı* bir şekilde hareket eden kültürel unsurlara dayanmaktadır.

Yumuşak güç ile kültürel diplomasi arasındaki bağlantılardan hareketle, kültürel diplomasinin ne ölçüde bir yumuşak güç aracını temsil ettiği üzerinde durmak önemli

olacaktır. Bu nokta, kültürel diplomasi ile yeni bir güç biçimi olarak yumuşak güç arasındaki yakın bağı vurgulamaktadır. Kültürel diplomasi yumuşak güçle ilişkilendirilmesi zaten her iki kavramın da temelini oluşturan etki (nüfuz) faktörüne dayanmaktadır. Yumuşak gücün unsurları da sert gücün askeri, ekonomik güç gibi unsurları kadar merkezi bir konumda olduğundan, zorlamadan çok iknayı ön plana çıkaran bu perspektiften kültürel diplomasi araçları çok daha fazla anlam kazanmaktadır. Kültürel diplomasi, ülkelerin kültürel ve bilimsel eylemlerinin çeşitli alt alanlarının yürütülmesinde sosyo-kültürel nitelikteki fikirlerin, bilginin, sanatın, müziğin, tarihin, adetlerin ve geleneklerin dikkate alınmasını ifade etmektedir (Lane, 2013, s. 28). Kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki benzerlik konusunda, kamu diplomasisinin, uluslararası aktörler arasında belirli bir karşılıklı anlayış ve alışveriş geliştirdiği; ve yumuşak gücün daha ziyade, belirli bir ülkenin kültürel potansiyeli, nüfuz kapasitesi ve diplomatik ağı arasında konumlandırılması gerektiği ifade edilmelidir. Bu bağlamda, Fabrice Serodes'a (2007, s. 198) göre, "*kültürel diplomasi hâlâ sıklıkla bir nevi klasik yumuşak güç, hatta kültürel yayılmanın tek kaynağı olarak devlet ile tek bir yönü varsayan bir silah olarak algılanmaktadır*". Bununla birlikte, kültürel diplomasiyi daha açık bir şekilde anlamak için onu oluşturan iki terim olarak diplomasi ve kültürü incelemek gerekir (Pajtinka, 2014, s. 99). Bu doğrultuda, kültürel diplomasiyi "*kendilerini hem -devletlerin- kültürel dış politikalarının hem de devlet dışı inisiyatifin kültürel eylemlerinin hizmetine sokan bir dizi araç ve aktör*" olarak tasavvur edebiliriz (Frank, 2010, s. 670).

Diplomasinin bu spesifik dalının temel amacı, her şeyden önce diğer kültürleri tanımak, fikir alışverişinde bulunmak, farklı kültürler arasındaki çatışmaları önlemek ve klasik diplomasiyi çözemediği anlaşmazlıklara bir çare bulmaktır (Kostid, 2012, s. 43). Robert Frank (2010, s. 674) bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: "*Bir devletin kültürel dış politikası, her şeyden önce, yurtdışındaki imajını daha iyiye doğru değiştirme ve başkalarının kendisiyle ilgili vizyonunu ve hayal gücünü dönüştürme fikrine dayanır*". Buradan hareketle, kültürel diplomasi ister istemez bölgesel ve iç çatışmalara barışçıl çözümler bulmayı ve istikrarı sağlamayı amaçlayan önemli araçları ele alır (Öztürk, 2012, s. 9). Bu son nokta, kültürel diplomasiyi çeşitli milletlerden vatandaşların karşılıklı ziyaretlerinin olumlu etkilerine dayanan mübadele diplomasisine (*exchange diplomacy*) yaklaştırmaktadır (Pamment, 2012, s. 31).

Küreselleşme ve Kültürel Diplomasi Yeni Boyutları

Keohane ve Nye'a göre (1987, s. 725) karmaşık karşılıklı bağımlılık olgularının bir toplamı olarak tanımlanan küreselleşmenin, diplomasiyi temel özellikleri, araçları ve kapsamı üzerinde doğrudan etkileri söz konusudur. Karşılıklı bağımlılık, sanayileşmiş ülkeler arasındaki ve bu ülkelerle bazı gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerin belirgin bir özelliği (Holsti, 1978, s. 513-514) olarak tüm uluslararası sisteme etki etmektedir. Artan ekonomik karşılıklı bağımlılık ve küresel değişimlerle birlikte devlet egemenliği ve ülkeler arasındaki fiziksel sınırlar sorgulanır hâle gelmiş, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana bilhassa medyanın geçirdiği dönüşüm bizi nüfuz kavramıyla birlikte dolayısıyla dış politikanın dijital boyutunu yeniden düşünmeye yöneltmiştir. Karşılıklı bağımlılık, karmaşık alt sistemlere sahip küresel bir sistem yaratmıştır ve etkileşimler artık "daha doğrudan ve kitlesel" hâle gelmiştir (Nowotny, 2011, s. 12). Bu çerçevede, yabancı/dış/küresel kamuoyunun tepkilerini daha iyi analiz edebilmek için *yeni kamu diplomasisi 2.0'*ün özellikle küresel düzlemde gelişen sosyal ağlara dayandığını belirtmek gerekir (Lequesne, 2021, s. 17). Philip Seib'in (2009, s. ix) belirttiği gibi,

günümüzde uluslararası etki; çevre, yeni ekonomik güçler, salgın hastalıklar gibi küresel sorunlara çözüm bulmak için hem devlet hem de devlet dışı aktörler aracılığıyla meydana gelmektedir. Bu aşamada yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin diplomatik uygulamalarla olan ilişkisini ele alan birçok çalışma ve makaleden birkaçını burada not etmek gerekir (Potter, 2002; Bjola ve Holmes, 2015; Manor, 2019; Bjola, Cassidy ve Manor, 2019; Hocking ve Melissen, 2015). Aslında bir bakıma, 19. yüzyılda telgrafın ve sonrasında radyonun, 1960'larda televizyonun, 1980'lerde bilgisayarın gelişmesi gibi, sosyal ağların (*Facebook*, *X* ya da eski adıyla *Twitter* veya *Instagram*) günümüzde önüne geçilemez yükselişiyle karşı karşıyayız. Bu durum, Christian Lequesne'e (2021, s. 20-21) göre, diplomatik uygulamalarda rol alan yeni iletişimsel verilerin önemini bir kez daha açık şekilde vurgulamaktadır.

Çağdaş uluslararası ilişkilerin kültürel boyutu, 21. yüzyılın başında diplomasinin önemli bir bileşeni olmayı sürdürmektedir. Küreselleşme koşulları altında toplumların arasındaki etkileşimin artmasına koşul olarak, diplomasinin kamusal boyutu giderek önem kazanmaktadır (İskit, 2011, s. 347). Diplomasinin temel bir unsuru olarak kültüre ve 21. yüzyılın başında kültürün uluslararası ilişkilerde oynadığı rollere baktığımızda, bugün hemen hemen her ülkenin uluslararası düzeyde bir kültür politikası geliştirdiğini ve kültür unsurlarını diplomasine stratejilerinde kullanmaya çabaladığını not etmek mümkündür (Lombard, 2003, s. 13). Buna karşın, son dönemdeki akademik ve uygulamaya dönük çalışmalarda diplomasine ve kültür arasındaki ilişki bir ölçüde ihmal edilmiştir (Bolewski, 2008, s. 145). Bu gerçeklikten yola çıkarak, Kültür ile Uluslararası İlişkiler alanları arasındaki ilişkiler nasıl değerlendirilebilir? Her şeyden önce, uluslararası ilişkilerde, kültürün *basit* bir diplomatik araç olarak mı kaldığı yoksa uluslararası politikanın önemli bir konusu hâline mi geldiğine ilişkin gerek ontolojik gerekse metodolojik bir sorundan bahsedilmelidir. Bu iki alan arasındaki ilişkilerin yoğunlaşması karşısında, diyalog ve kültürel iş birliğinin merkezinde yer alan diplomasinin güç kavramı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Bu kapsamda, 21. yüzyılda daha az *hiyerarşik*, daha az *somut* ve daha az *zorlayıcı* hâle gelen güç, küreselleşmeye yön veren *ulusötesi* (transnasyonal) güçlerle uyumlu olarak gelişmektedir (Nye ve Welch, 2011, s. 41). Bu durum özellikle, kültürel diplomasine ile yeni bir güç biçimi olarak yumuşak güç arasındaki yakın bağı vurgulamaktadır. Böylelikle, uluslararası ilişkilerde bir yandan gücün kapsamı genişlemekte, diğer yandan alanla ilgili aktörlerin sayısı artmakta ve bu aktörler çeşitlenmektedir. Bu noktada, bir ülkenin küresel düzlemde yaratacağı çekim alanının hem devlet hem de devlet-dışı aktörlerin gerçekleştirdikleri farklı tür eylemlerde yattığını vurgulamak yerinde olacaktır (Lequesne, 2021, s. 12).

Günümüzde devletler yürüttükleri kültürel diplomasine programları aracılığıyla imajlarını düzeltme veya iyileştirme eğilimindedir. Diplomasine, yumuşak güç ve etki arasındaki ilişkilerin kurucu bir unsuru olarak bu olguyu kültürel diplomasine ve uluslararası nüfuz bağlamında incelemek gerekir. Bu doğrultuda, Akira Iriye'nin çağdaş uluslararası ilişkilerin aslında *kültürlerarası ilişkiler* olduğu tespitinden yola çıkarak, uluslararası etki ve kültürel diplomasine stratejilerini yeniden formüle etmek yararlı olacaktır (aktaran Rosendorf, 2009, s. 173). Bu açıdan kültürü, "*bir topluma özgü kolektif temsiller kümesi ve bunların pratikler, yaşam tarzları ve sembolik üretimler biçiminde ifade edilmesi*" olarak tanımlamak gerekir (Frank, 2010, s. 669). Bu noktadan hareketle, kültürel diplomasine, dünyadaki çeşitli ülkelerle ilgili kültürel referanslar, farklı çıkarlar ve öncelikler

bağlamında tüm bu ülkelerin kültürel örgütlenme yapılarını akla getirmektedir. Bir bakıma, kültürün Uluslararası İlişkiler alanıyla ilişkisi, Soğuk Savaş'ın ardından kültürel diplomasinin edindiği yeni anlamlar ve temsiller üzerinde durmamızı gerektirmektedir (Mulcahy, 1999, s. 3). Bu noktada, uluslararası sistemdeki değişimleri, karmaşık karşılıklı bağımlılığın siyasal, toplumsal ve teknolojik yönlerini, 1990'lı yıllardan itibaren devlet-merkezli dünyanın çok merkezli bir dünyaya dönüşmesini ve özellikle kültür alanında özel aktörlerin ortaya çıkışını dikkate almak büyük önem taşımaktadır.

Kültürel diplomasi, kültürün uluslararası sahneye yansıtılmasında anahtar bir kavram olarak anlamını ve rolünü muhafaza etmektedir. Temel olarak düşünsel, sanatsal ve bilimsel başarıların bir ülkeden diğerine yansıtılması fikrine dayanan kültürel diplomasi, iki veya daha fazla aktör arasında iletişime dayalı bir kültürel nüfuz ya da güç ilişkisi çerçevesinde daha iyi kavranabilir. "Kültür diplomasisi" olarak da adlandırılan kültürel diplomasi, aslında kültürel ilişkilerin diplomatik çerçevede kavramsallaştırılmasından ibarettir (Ekşi, 2014, s. 128). Çağdaş diplomasinin özel bir biçimi olarak kültürel diplomasi, aktörler arasındaki bu etki alanının bir parçasıdır. Bu noktadan hareketle kültürel diplomasi ile yumuşak güç arasında doğrudan bir ilişki kurmak mümkündür.

Küreselleşmenin, küresel ölçekte karmaşık karşılıklı bağımlılık ve özellikle kültürel diplomasi uygulamaları üzerinde doğrudan etkileri söz konusudur. Başka bir deyişle, kültür, küreselleşmenin temel bir boyutudur (Tomlinson, 1999, s. 12-31). Ekonomik karşılıklı bağımlılık, toplumlararası değişimlerin çoğalması, küresel meselelerin karmaşıklığının yanı sıra devletlerin egemenliğinden kaynaklanan fiziksel sınırların sorgulanması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından kitle basın organları aracılığıyla gerçekleşen *iletişim devrimi*, dış politikada yumuşak güç gibi yeni tür davranışların ortaya çıkmasıyla bağlantılı olarak kültürel diplomasinin yenilenmesi üzerine düşünmemize imkân vermiştir. Bu bağlamda, kültürel diplomasi sadece bir dış politika aracı olarak değil, aynı zamanda ülkeler arasında ikna, diyalog ve karşılıklı anlayış için bir platform olarak öne çıkmaktadır.

Bu aktör çeşitliliğine koşut olarak 21. yüzyılda güç kavramı; askeri, ekonomik ve yumuşak güç olmak üzere üç temel unsura dayanır (Nye, 2004, s. 5). Bu üç unsurun her biri, küreselleşmeyle birlikte iletişim maliyetlerinin azalması ve teknolojinin gelişmesiyle ters orantılı bir biçimde iletişim olanaklarının artması nedeniyle kapsamlı bir dönüşümden geçmektedir. Konuyla ilintili teorik bağlamın merkezinde, büyük ölçüde Amerikalı kuramcı Joseph Nye'in çalışmaları tarafından şekillenen neoliberal Uluslararası İlişkiler teorisi yer almaktadır. Uluslararası İlişkilerdeki neoliberal yaklaşım, analitik perspektifleri, çoğulculuk ve ulusötesilik (transnasyonalizm) gibi ilgili kuramsal araçları kapsamaktadır. Neoliberal yaklaşıma göre güç, ulusötesi/ulusaşırı aktörlerin artan öneminden doğrudan etkilenir (Keohane, 2002, s. 15). Bu noktada sorulması gereken soru şudur: "Bilgi Devrimi"nin yarattığı koşullar küresel ilişkileri ve diplomasinin doğasını nasıl ve ne ölçüde belirlemektedir? Küresel ölçekte gücün dağılımı ve dönüşümü yumuşak güç aktörlerine de etki etmekte ve sayılarını artırmaktadır. Bu durum bizi özellikle ulusötesi ilişkiler konusunda düşünmeye sevk etmektedir (Nye, 2013, s. 20).

İkinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'ın sonuna kadar, temelde devlet aktörü ve devletler arasındaki güç ilişkilerinin yanı sıra, realist yaklaşımın etkisiyle *savaş-barış* ikiliğinin şekillendirdiği uluslararası sistem 1990'ların başından bu yana yeni ve çok daha karmaşık bir uluslararası etkileşimlere sahne olmaya başlamıştır (Özdemirkıran ve Savaş,

s. 36). Buna paralel olarak, Soğuk Savaş'ın sonundan bu yana diplomasi alanının genişlemesine, yeni diplomatik araç ve yöntemlerin geliştirilmesine de tanık olunmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerin kapsamı giderek artan ölçüde kültürel, ekonomik ve siyasal alanda kendisini gösteren karşılıklı bağımlılık olgularıyla açıklanabilir (Devin, 2013, s. 1076). Bu süreçte devlet aktörleri ve devletlerarası ilişkilerin ötesinde çok uluslu şirketler, küreselleşme, insan hakları ve toplumsal güvenlikle ilgili sorunlar ön plana çıkmıştır. Diplomasi de bu çerçevede aktör, konu ve sorun çeşitliliği bağlamında kapsamlı bir dönüşümden geçmektedir. Sözgelimi, günümüzde tanık olduğumuz kamu diplomasisi uygulamaları, ulusal ve uluslararası kamuoyunu etkilemek amacıyla sosyal ağlar üzerinde giderek daha aktif bir hâle gelmektedir (Lequesne, 2021, s. 7). Bu “yeni diplomasi” anlayışı, yumuşak gücün temel kaynaklarından etkilenmektedir. Örneğin, “e-diplomasi” olarak da adlandırılan çok dilli medya (*multilingual media*) veya dijital diplomasi uygulamaları, çağdaş diplomasiyi yeni yönlerinden sadece birkaçıdır. Küresel politikadaki tüm bu değişiklikler sayesinde diplomasi, hükümetler arası iletişimi ve diğer ülkelerin halkları arasındaki etkileşimleri sentezleyen kamu diplomasisi gibi yayılma (*diffusion*) kanallarına açılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kültür ve sivil toplumla ilgili unsurlar yeni diplomasi için önemli unsurlar hâline gelmektedir (Öztürk, 2012, s. 9).

Kültürel Diplomasi ile Kamu Diplomasisi arasındaki Temel Benzerlikler ve Farklılıklar

Genel olarak diplomasi ve kültür arasındaki ilişki akademik çalışmalarda ihmal edilen, hatta göz ardı edilen bir konu olmayı sürdürmektedir (Bolewski, 2008, s. 145). Günümüzde Uluslararası İlişkiler disiplininde diplomasi üzerine yapılan araştırmaların durumu oldukça *marjinaldir* (Devin, 2002, s. 215; Jönsson ve Hall, 2005, s. 7). Diğer yandan, çağdaş diplomasi uygulamaları içindeki önemine rağmen, kültürel diplomasi bugün Uluslararası İlişkiler disiplinindeki hâkim teorilerin büyük çoğunluğu tarafından da neredeyse göz ardı edilmektedir. Bu noktada, kamu diplomasisinin söz gelimi *popülaritesi* ile ilgili olarak, dünya genelinde akademik çevrelerin kültürel diplomasiye olan görece düşük ilgisini vurgulamak gerekir (Mark, 2010, s. 64).

Öncelikle, diplomatik çalışmalar içinde kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi arasında çok az fark olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, kültürel diplomasiyi, “*kamu diplomasisi aktörlerinin kültürel değişimleri*” bağlamında ele almak mümkündür. Çünkü söz konusu değişimler belirli bir dünya vizyonunu iletmenin mümkün olduğu çeşitli iletişim kanalları olarak görülebilir (Pajtinka, 2014, s. 96). Kültürel diplomasi, bireyler ve toplumlar arasındaki fikir ve değerlerin değişimi ve iletişimine dayalı olduğundan, kamu diplomasisinin bir unsuru olarak ele alınabilir (Ekşi, 2014, s. 133). Kamu diplomasisi ile kültürel diplomasi arasındaki temel benzerliklere rağmen, bazı nedenlerden dolayı onları doğrudan eşleştirmek ya da birbirine indirgemek pek de kolay değildir. (Pajtinka, 2014, s. 101). Özellikle kültürel diplomasi, kamu diplomasisi içine sokulan bir alan olarak göze çarpmaktadır. Örneğin, Cull (2008) kamu diplomasisinin “dinleme”, “savunma”, “kültürel diplomasi”, “değişim diplomasisi” ve “uluslararası yayıncılık” olmak üzere beş bileşenden oluştuğunu ileri sürmüştür. Temel ayrışmaları daha sonra açıklayabilmek adına, bu aşamada ilk önce kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki benzerliklere kısaca değinmek önemli olacaktır.

Kamu diplomasisinin yaygın biçimde kullanıldığı alanların başında kültür gelmektedir. Kültür de başka alanlarda görüleceği gibi bir kamu diplomasisi sahasıdır (Sancak, 2016,

s. 126) Terminolojik bir açıdan baktığımızda, Muharrem Ekşi'nin (2014, s. 132) ifadesiyle “*kültür diplomasisi kamu diplomasisinin eş anlamlısı değildir; ancak tanım ve amaçlarının örtüşmesi sebebiyle birbirlerinin yerine kullanılmaktadır*”. Kamu diplomasisi, açık bir şekilde, yabancı hükümetler yerine doğrudan yabancı halklarla diyalog eylemi şeklinde tanımlanabilir (Seib, 2009, s. vii). Bu nedenle kamu diplomasisinin, yayın, kültürel diplomasi ve değişim gibi faaliyetler aracılığıyla güvenilirlik oluşturarak, demokrasiye inanç gibi değerleri teşvik edip toplumsal-siyasal davranışları değiştirerek bir ülkenin yumuşak gücüne katkıda bulunduğu görülebilir (Pamment, 2014, s. 52-53). Kamu diplomasisi, bilgi teknolojileri çağında hükümet, basın ve kamuoyu gibi temel unsurlar açısından yeni bir diplomasi alanı olmaya devam etmektedir (McConnell, Moreau ve Dittmer, 2012, s. 804). Bu noktada, kamu diplomasisinin başlıca dört işlevinden bahsedilebilir: bir hükümetin toplumlara yönelik resmi pozisyonlarına ilişkin bilgilerin açık bir şekilde yayılmasını gerçekleştirmek (1); bir hükümetin uluslararası pozisyonlarını medyaya yaymak (2); geniş bir kitleyle bilgi alışverişini teşvik etmek ve kolaylaştırmak (3); eğitim, sanat veya spor alanında kültürel değişim politikalarını teşvik etmek (4) (Lequesne, 2013, s. 11).

Bu bağlamda, birçok çalışma kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki iç içe geçmişi ve benzerlikleri vurgulamaktadır (Zaharna, 2012; Schneider, 2006; Bound ve diğerleri, 2007). Kültürel diplomasi, verili bir ülkenin kültürel açıdan *hikâyesinin* dünyaya anlatılması ise, söz konusu ülkenin hikâyesinin daha makro düzeyde dünyaya anlatılmasını ifade eden kamu diplomasisi kavramına oldukça yaklaşmaktadır. Aslında her iki diplomasi türü de klasik diplomasiden farklı olarak devlet aktörlerinden çok sivil toplum ve kamuoylarını hedeflemektedir (Ekşi, 2014, s. 132). Kamu diplomasisi gibi, kültürel diplomasi de küreselleşmeye etki eden güçlerden kaynaklanan “bağlamsal baskılara” maruz kalmaktadır. Bu açıdan James Pamment (2012, s. 25-28), küreselleşmenin günümüz diplomasi uygulamaları üzerindeki ağırlığını, medya teknolojilerinin özellikle yeni iletişim bağlamları üzerindeki etkisini ve son olarak, 11 Eylül saldırılarıyla ilgili uluslararası politikanın çeşitli unsurlarını, dolayısıyla terörizm veya küresel ısınmayla mücadelenin belirli ülkeler ve ulusötesi gruplar arasında çok taraflı eylem ve diyalog gerektirdiğini açıklamaktadır.

Tüm bu noktalardan hareketle, kamu diplomasisi, yumuşak güç ve kültürel dış politikayı etkilemek için önemli bir araç olarak görülebilir (Melissen, 2005, s. 3). Kamu diplomasisini, hükümetlerin sadece üçüncü ülkelerle değil aynı zamanda kamuoylarıyla da iletişim kurmak için görel ve çoğu zaman maddi olmayan kaynaklarını seferber ettiği bir araç olarak tanımlayabiliriz (Nye, 2008, s. 99). Pierre Pahlavi'nin (2013, s. 582) öz bir biçimde ifade ettiği üzere, “*kamu diplomasisi, düşünsel faktörler ile dış politika arasındaki ilişkinin incelenmesinde eksik halka olarak görünmektedir*”. Bu çerçevede, kültürel diplomasi ve kamu diplomasisinin bir diğer ortak unsurunu bilhassa yumuşak güç kavramı oluşturmaktadır. Hem kültürel diplomasi hem de kamu diplomasisi, yumuşak güçle doğrudan ilintili bir uygulama alanına işaret eder (Ekşi, 2014, s. 133). Yumuşak gücün resmi araçları ise kamu diplomasisi, ekonomik yardım, iletişim programları ve hatta değişim programlarından oluşmaktadır (Nye, 2009, s. 162). Joseph Nye'nin Uluslararası İlişkiler disiplindeki neoliberal yaklaşım kapsamında karşılıklı bağımlılık kavramıyla ilgili çalışmaları, kültür ve bilginin kamu diplomasisinde ve uluslararası nüfuz stratejilerinde oynadığı rolleri yansıtmaktadır (Pahlavi, 2013, s. 581).

Kamu diplomasisi ile kültürel diplomasi arasındaki farklara değinirsek, her şeyden önce, kültürel diplomasiden kaynaklanan herhangi bir resmi faaliyetin, kamu diplomasisi

alanının bir parçası olmadığı için altını çizmemiz gerekir. Sözelimi, iki veya daha fazla ülkenin diplomatları arasında, kültürel diplomasının ayrılmaz bir parçası olan devletlerarası kültürel ilişkilere ilişkin bir antlaşmanın kabul ya da reddedilmesi, öncelikle yabancı halklarla doğrudan ilişkileri amaçlayan kamu diplomasisinin dışında kalmaktadır (Pajtinka, 2014, s. 101). Buna karşılık, kamu diplomasisinden kaynaklanan her faaliyet de kültürel diplomasının bir parçası olmayabilmektedir (Mark, 2010, s. 66).

Öte yandan, kültürel diplomasiyle kamu diplomasisi arasında uygulamada görülebilecek birtakım farklar ya da ayrışmalardan bahsedilebilir. Kamu diplomasisi bir “diplomasi pratiği” ve “yeni bir diplomasi tarzı” olarak ele alınabileceken, kültürel diplomasi kültür bağlamında diplomasının bir yumuşak güç aracı olarak tanımlanmalıdır (Ekşi, 2014, s. 134). Buna ek olarak, kamu diplomasisi terimi, kültürel diplomasi kavramının açık bir şekilde ötesine geçerek ekonomik kalkınma, ticaret ve turizm, doğrudan yabancı yatırım gibi çok çeşitli alanları kapsamaktadır (Panov, 2012, s. 71). Kamu diplomasisi ayrıca insani yardım diplomasisi, dini diplomasi, dijital diplomasisi ya da diaspora diplomasisi gibi alanlara da işaret etmektedir (Ceylan, 2020, s. 323). Bu durum kamu diplomasisinin kapsadığı alanın, kültürel diplomasiye nazaran çok daha geniş olduğunu ortaya koyar (Pajtinka, 2014, s. 101). Ayrıca, kamu diplomasisi, yabancı hükümetlerden ziyade doğrudan yabancı halklarla ve dolayısıyla kamuoylarıyla geliştirilen bir diyalog eylemi olarak ayrışmaktadır.

Son olarak, kamu diplomasisiyle kültürel diplomasi arasındaki kronolojik bir farklılığın da üzerinde durmak yararlı olacaktır. N. Cull’un (2013, s. vii) “yeni diplomasi” olarak da tanımladığı kamu diplomasisi, daha ziyade 1960’lardan günümüze uzanan dönemi kapsayan ve daha spesifik olarak ABD dış politikası etrafında ortaya çıkan ve hâlen görece yeni bir kavramdır. Buna karşılık, kültürel diplomasi çok daha eski dönemlere gitmekte ve özellikle Fransa örneğinde görülebileceği üzere kıta Avrupası’ndaki modern diplomasi pratikleriyle ortaya çıkan ve tarihsel gelişim gösteren bir kavram ve olgudur. Bu bağlamda, tarihsel olarak aslında çağdaş diplomasının bu orijinal dalını “icat eden” Fransız kültürel diplomasisinin özgüllüğünün altını çizmek gerekir (Cull, 2008a, s. 33; Chaubet, 2013, s. 95).

Sonuç

Bu çalışmada, Uluslararası İlişkiler literatüründe çoğunlukla birbirinin yerine kullanılan ve bir yönüyle anlam karmaşasına neden olan kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi kavramları tanımlanmış ve bu iki kavram arasındaki ilişkileri ele alınmıştır. Günümüzde bilhassa Uluslararası İlişkiler alanında kültürel dinamiklerin yeniden canlanması olgusuyla karşı karşıya bulunmaktayız. Ülkelerin gerek iç gerek dış politika stratejilerinde giderek daha büyük bir yere sahip olan kültürel konuların önemi, küresel düzeyde bir kültür politikası geliştirilmesi fikrini öne çıkarmakta ve bu gerçeğin altını bir kez daha çizmektedir. Kültürel diplomasi sadece basit bir dış politika aracı olarak değil, aynı zamanda ülkeler arasında ikna, diyalog ve karşılıklı anlayış süreçlerini öne çıkaran bir araç olarak kavranmalıdır. Bu çerçevede, diplomasi açısından kültürün oynadığı rol daha önemli bir hâle gelmiş ve diğer küresel/uluslararası aktörleri etkilemek üzere izlenecek uluslararası kültürel politikalar hayati önem taşımaya başlamıştır.

Kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi arasındaki bağları incelerken, küreselleşmenin, dünya ölçeğinde karmaşık karşılıklı bağımlılık çerçevesinde özellikle kültürel etki stratejileri üzerindeki doğrudan etkilerini hatırlamak gerekir. Küreselleşme

dinamiklerine paralel olarak, diplomasi alanı da aktör, konu ve sorun çeşitliliği altında kapsamlı bir dönüşümden geçmektedir. Bu tarihsel gerçeklik, kültür ve diplomasi arasındaki yakın bağları, dolayısıyla kültürel küreselleşmenin etkisi altında bir yumuşak güç aracı olarak “kültür diplomasisi” olarak da adlandırılan kültürel diplomasiyi önemini vurgulamaktadır. Bu noktada, güncel birçok diplomatik vakanın gösterdiği üzere, herhangi bir ülkenin küresel düzeyde geliştirdiği çekim alanının etkisi hem devlet hem de devlet-dışı aktörlerin eyleminde yatmaktadır. Bu sebeple, kültürel diplomasiyi sadece bu devlet/ulus merkezli perspektiften ele alıp kavramak doğru olmayacaktır. Bu nedenle, çalışma kapsamında küreselleşme dinamiklerinin yükselişi ile kültürel diplomasiyi kapsama arasındaki nedensel bağları düşünmek anlamlı olmuştur.

Bir yandan diplomatik çalışmalar içinde kültürel diplomasi ile kamu diplomasisi arasında çok az fark olduğu görülmektedir; diğer yandan ise özellikle kültürel diplomasi, kamu diplomasisi “içine sokulan” bir alan olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca, literatürdeki birçok çalışmanın işaret ettiği üzere, kamu diplomasisinin yaygın biçimde kullanıldığı alanların başında kültür gelmektedir; bu durum ise kamu diplomasisini kültürel diplomasiye yaklaştıran bir başka durumdur. Bu benzerlik noktalarından hareketle, kültürel diplomasiyi, bir ülkenin kültürel açıdan *hikâyesinin* dünyaya anlatılmasına dayandığı; kamu diplomasisinin ise söz konusu ülkenin daha makro düzeyde dünyaya hikâyesinin vurgulanması anlamına geldiği ifade edilmelidir. Her iki diplomasi türü de klasik diplomasiye farklı olarak devlet aktörlerinden çok sivil toplum ve kamuoylarına yönelmektedir. Bu çerçevede, kültürel diplomasi ve kamu diplomasisinin bir diğer ortak unsurunu yumuşak güç kavramı oluşturmaktadır. İki kavram arasındaki temel farklarla ilgili olarak ise, öncelikle kültürel diplomasiye kaynaklanan herhangi bir resmi faaliyetin, kamu diplomasisi alanının bir parçası olmadığına altını çizmemiz gerekir. Öte yandan, kamu diplomasisi bir “diplomasi pratiği” ve “yeni bir diplomasi tarzı” olarak ele alınabilecekken, kültürel diplomasi kültür bağlamında diplomasiyi bir yumuşak güç aracı olarak tanımlanmalıdır. Kamu diplomasisi, sadece kültür alanıyla sınırlı kalmayıp ekonomik kalkınma, ticaret ve turizm, doğrudan yabancı yatırım gibi çok farklı alanları da ilgilendirmektedir.

Son olarak, kamu diplomasisi uygulamalarının, kültürel diplomasiyi tarihsel kapsamı içinden doğduğu ve bu düzlemde gelişmiş olduğuna dayanan çalışmanın temel argümanı ulaştığımız bulgular bağlamında netlik kazanmıştır. Sözgelimi, günümüzde tanık olduğumuz kamu diplomasisi uygulamaları, ulusal ve uluslararası kamuoyunu etkilemek amacıyla sosyal ağlar üzerinde giderek daha aktif hâle gelmektedir. Kültürel diplomasi, Uluslararası İlişkiler literatüründe son derece *moda* bir terim olan kamu diplomasisine şekil vermiş *öncül* bir kavram olarak ele alınmalıdır. Spesifik ve çok yönlü bir diplomasi alanı olarak kültürel diplomasiyi kavramsal çerçevesi ve tarihsel gelişiminden hareketle, söz konusu kavramın, dış politika bağlamında bir ülkenin ulusal kültürüyle ilgili çeşitli unsurların paylaşılmasını ve diğer aktörlerle etkileşime girilmesini ön gören bir kamu politikası alanına işaret ettiği bir kez daha vurgulanmalıdır. Bu aynı zamanda, 21. yüzyılda ülkelerin ulusal çıkarları açısından kültürel unsurları hangi ölçüde araçsallaştırdıklarına da işaret eden bir durumdur. Kültürel diplomasi ve kamu diplomasisi arasındaki ilişkilere odaklanan ve bu anlamda temel bir bağlamsal sınırlamaya sahip bu çalışma, uluslararası etki stratejileriyle ilgili “ulus markalama” ya da “yer/şehir markalama” (*place/city branding*) gibi diğer kavramlar üzerine gelecekte başka yenilikçi çalışmalara kapı açacaktır.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	*Bu çalışma Doç. Dr. Ali Faik Demir danışmanlığında, 2016-17 döneminde TÜBİTAK – 2214/A Yurt Dışı Doktora Sırası Araştırma Bursu desteğiyle hayata geçirilen ve 11/11/2019 tarihinde Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde (İstanbul, Türkiye) savunduğumuz " <i>France Dans la Francosphère: Enjeux et Défis de La Politique Francophone de La France de la Ve République comme levier du Soft Power à la Française</i> " (Fransızca Konuşulan Küresel Alanda Fransa: Fransız tarzı bir Yumuşak Güç Aracı olarak Beşinci Cumhuriyet Fransa'sının Frankofoni Politikasının Unsurları ve Zorlukları) başlıklı doktora tez çalışması esas alınarak hazırlanmıştır. <i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları (Makale Çift veya Üç Yazarlı olduğu taktirde)	Çalışmanın Tasarlanması: 1. Yazar (%100) Veri Toplanması: 1. Yazar (%100) Veri Analizi: 1. Yazar (%100) Makalenin Yazımı: 1. Yazar (%100) Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Yazar (%100)
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	*This article is extracted from my doctorate dissertation entitled " <i>France in the Francosphere: Issues and Challenges of the Francophonie policy of France in the Fifth Republic as a lever for French Soft Power</i> ", supervised by Assoc. Prof. Ali Faik Demir, which was implemented with the support of TÜBİTAK-2214/A International Doctoral Research Scholarship in the 2016-17 period and was defended at Galatasaray University Social Sciences Institute on 11/11/2019, (Istanbul, Türkiye). <i>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i>
Plagiarism Checks	Yes – Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions (If the article is written by two or three authors)	Design of Study: 1. Author (%100) Data Acquisition: 1. Author (%100) Data Analysis: 1. Author (%100) Writing up: 1. Author (%100) Submission and Revision: 1. Author (%100)

Kaynakça

- Anderson, M. S. (1993). *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, New York: Longman.
- Berridge, G. R. ve Lloyd, L. (2012). *The Palgrave Macmillan Dictionnay of Diplomacy*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bjola, C. ve Holmes, M. (Ed.). (2015). *Digital Diplomacy. Theory and Practice*. Abingdon: Routledge.
- Bjola, C., Cassidy, J. ve Manor, I. (2019). Public Diplomacy in the Digital Age, *The Hague Journal of Diplomacy*, 14 (1-2), 83-101.
- Bolewski, W. (2008). Diplomatic Processes and Cultural Variations : The Relevance of Culture in Diplomacy. *The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, Winter/Spring, 145-160.
- Bound, K., Briggs, R. ve Holden, J S. J. (Ed.) (2007). *Cultural Diplomacy*, London: Demos.
- Ceylan, E. (2020). Kültürel Diplomasi. A. R. Usul ve İ. Yaylacı (Ed.). *Dönüşen Diplomasi ve Türkiye. Aktörler, Alanlar, Araçlar* içinde (s. 321-350). İstanbul: Küre Yayınları.
- Charillon, F. (Ed.) (2002). *Politique Étrangère Nouveaux Regards*, Paris: Presses de Sciences Po.
- Chaubet, F. (2013). Rôle et enjeux de l'influence culturelle dans les relations internationales, *Revue internationale et stratégique*, vol. 1, no. 89, 93-101.
- Coombs, P. H. (1964). *The Fourth Dimension of Foreign Policy: the educational and cultural affairs*. New York, Evanston: Harper and Row.
- Cull, N. J. (2008a). Public Diplomacy: Taxonomies and Histories. Geoffrey Cowan et Nicholas J. Cull (dir.) *Public Diplomacy in a Changing World*, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* içinde (s. 31-54) Vol. 616.
- Cull, N. J. (2008b). *The Cold War and the United States Information Agency: American Propaganda and Public Diplomacy*. Cambridge.
- Cull, N. J. (2013). Foreword. M. K. D. Cross ve J. Melissen (Ed.). *European Public Diplomacy Soft Power at Work* içinde (s. vii-xiii). New York: Palgrave Macmillan.
- Cummings, M. C. (2003). *Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey*. Washington: Center for Arts and Culture.
- Demir, V. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*. İstanbul: Beta.
- Devin, G. (2002). Les diplomaties de la politique étrangère. Charillon, F. (Ed.). *Politique Étrangère Nouveaux Regards* içinde (s. 215-242). Paris: Presses de Sciences Po.
- Devin, G. (2013). L'International comme dimension compréhensive dans l'enseignement de la science politique. Thierry Balzacq ve Frédéric Ramel (Ed.), *Traité de relations internationales* içinde (s. 1073-1080). Paris: Presses de Sciences Po.
- Dulphy, A. (2010). Introduction (La Diplomatie Culturelle). A. Dulphy, R. Frank, M.-A. Matard-Bonucci ve P. Ory (Ed.). *Les relations culturelles internationales au XXe siècle. De la Diplomatie culturelle à l'acculturation* içinde. (s. 27-30). Bruxelles: P.I.E. Peter Lang.

Ekşi, M. (2014). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Frank, R. (2010). Conclusion. A. Dulphy, R. Frank, M.-A. Matard-Bonucci ve P. Ory (Ed.), *Les relations culturelles internationales au XXe siècle. De la Diplomatie culturelle à l'acculturation* içinde (s. 667-685). Bruxelles: P.I.E. Peter Lang.

Gensau, A. V. (1995). Cultural Diplomacy and National Stereotypes: for Official Use only? T. Walas (Ed.). *Stereotypes and Nations* içinde (s. 247-251). Cracow: International Cultural Centre.

Hagelstein, M. (2014). *Soft Power et diplomatie culturelle. Le cas de Taiwan*. Academia-Louvain-la Neuve: L'Harmattan s.a.

Hocking, B. ve Donna Lee. (2011). Diplomacy. Bertrand Badie, Dirk-Berg Schlosser ve Leonardo Morlino (Ed.). *International Encyclopedia of Political Science* içinde (s. 659-669). London : Sage.

Hocking, B. ve Melissen, J. (2015). *Diplomacy in the Digital Age*, La Haye: Clingendael, Netherlands Institute of International Relations.

Jönsson, C. ve Martin Hall (2005). *Essence of Diplomacy*, New York: Palgrave Macmillan.

Holsti, K. J. (1978). Review: A New International Politics? Diplomacy in Complex Interdependence. *International Organization*, Vol. 32, No. 2 (Spring), 513-530.

Karadağ, H. (2016). *Kamu Diplomasisi. Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut*, Ankara: Nobel Kitap.

Katzenstein, P. J. (2005). *A World of Regions. Asia and Europe in the American Imperium*. Ithaca and London: Cornell University Press.

Keohane, R. O. ve Joseph Nye (1987). Jr. Power and Interdependence Revisited. *International Organization*, Vol. 41, No.4, 725-753.

Keohane, R. O. (2002). Introduction: From Interdependence and Institutions to Globalization and Governance. Robert O. Keohane (Ed.), *Power and Governance in a Partially Globalized World* içinde (s. 11-23). New York: Routledge.

Kessler, M.-C. (2018). La diplomatie culturelle. T. Balzacq, F. Charillon ve F. Ramel (Ed.). *Manuel de Diplomatie* içinde (s. 263-274). Paris: SciencesPo Les Presses.

Kostid, D. S. (2012). Cultural Diplomacy and the Protection of Cultural Heritage in Practice: the Fortresses on the Danube. T. E. Öztürk (Ed.). *Cultural Diplomacy. Creating the culture of co-existence in the Balkans* içinde (s. 41-52). Istanbul: TASAM.

Lane, P. (2013). *French scientific and cultural Diplomacy*, Liverpool: Liverpool University Press.

Lequesne, C. (2013). La diplomatie publique: un objet nouveau? *Mondes, Les cahiers du Quai d'Orsay*, sayı 11, 9-12.

Lequesne, C. (2017). *Éthnographie du Quai d'Orsay. Les pratiques des diplomates français*, Paris: CNRS Éditions.

- Lequesne, C. (2021). Introduction. Lequesne, C. (Ed.) *La puissance par l'image. Les États et leur diplomatie publique* içinde (s. 7-30) Paris: SciencesPo Les Presses.
- Lombard, A. (2003). *Politique culturelle internationale. Le modèle français face à la mondialisation*, Internationale de l'Imaginaire Nouvelle Série-No. 16. Paris: Babel Maison des Cultures du Monde.
- Lüsebrink, H.-J. (2015). Le Concept de 'Culture' dans la diplomatie culturelle moderne: Évolutions et mises en perspectives comparatistes France-Allemagne-Québec (Annexe 8). *Les Actes du Colloque intitulé La Diplomatie publique et culturelle de demain : nouvelles stratégies pour de nouveaux défis*. 7-8 Mayıs 2013, Association internationale des études québécoises (AIEQ).
- İskit, T. (2011). *Diplomasi. Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Manor, I. (2019). *The Digitalization of Public Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mark, S. (2009). *A Greater Role for Cultural Diplomacy*. Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.
- Mark, S. L. (2010). Rethinking cultural diplomacy: The cultural diplomacy of New Zealand, the Canadian Federation and Québec, *Political Science*, 62 (I), 62-83.
- McConnell, F., Moreau ve Dittmer T. J. (2012). Mimicking state diplomacy: the legitimizing strategies of unofficial diplomacies. *Geoforum*, 43, 804-814.
- Melissen, J. (Ed.) (2005). *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Melissen, J. (2011). *Beyond the New Public Diplomacy*, Clingendael Paper 3, 1-34.
- Mulcahy, K. V. (1999). Cultural Diplomacy in the Post-Cold War World: Introduction, *Journal of Arts Management, Law, and Society*, Vol. 29, No. 1, 3-6.
- Nowotny, T. (2011). *Diplomacy and Global Governance : the Diplomatic Service in An Age of Worldwide Interdependence*, New Jersey: Transaction.
- Nye, J. S. (2004). *Power in the global information age from realism to globalization*. London: Routledge.
- Nye, J. (2008). Public diplomacy and soft power, G. Cowan ve N. J. Cull (Ed.) *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 616, Sage, 94-109.
- Nye, J. S. (2009). Get Smart: Combining Hard and Soft Power, *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 4 (July/August), 160-163.
- Nye, J. S. ve Welch, D. A. (2011). *Understanding Global Conflict and Cooperation. An introduction to theory and history*. Boston: Pearson.
- Nye, J. S. (2013). L'Équilibre des puissances au XXIe Siècle. *Géoéconomie*, II (65), 19-29.
- Ory, P. (2007). Préface. J.-M. Tobelem (Ed.). *L'Arme de la Culture les Stratégies de la diplomatie culturelle non gouvernementale* içinde (s. 9-11). Paris: L'Harmattan.

Ory, P. (2010). Introduction. A. Dulphy, R. Frank, M.-A. Matard-Bonucci ve P. Ory (Ed.). *Les relations culturelles internationales au XXe siècle. De la Diplomatie culturelle à l'acculturation* içinde (s. 15-24). Bruxelles: P.I.E. Peter Lang.

Öztürk, T. E. (2012). Introduction. T. E. Öztürk (Ed.). *Cultural Diplomacy. Creating the culture of co-existence in the Balkans* içinde (s. 9-16). İstanbul: TASAM.

Özdemirkıran Embel, M. ve Savaş, C. (2022). Fransa'daki Uluslararası İlişkiler Anlayışının Temel Nitelikleri: Disiplini Anglo-Amerikan Yaklaşımların Ötesinde Düşünmek. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 17(1), 29-45.

Pahlavi, P. (2013). La diplomatie publique. T. Balzacq ve F. Ramel (Ed.). *Traité de relations internationales* içinde (s. 553-606). Paris: Presses de Sciences Po.

Pajtinka, E. (2014). Cultural Diplomacy in Theory and Practice of Contemporary International Relations, *Political Sciences (Politické vedy)*, issue: 4, 95-108.

Pamment, J. (2012). *New public diplomacy in the 21st century. A comparative study of policy and practice*, New York: Routledge.

Pamment, J. (2014). Articulating influence: Toward a research agenda for interpreting the evaluation of soft power, public diplomacy and nation brands. *Public Relations Review* 40, 50-59.

Panov, D. K. (2012). Soft power and cultural Memory in Television serials in southeastern Europe. T. E. Öztürk (Ed.). *Cultural Diplomacy. Creating the culture of co-existence in the Balkans* içinde (s. 69-88). İstanbul: TASAM.

Potter, E. H. (2002). *Cyber-diplomacy. Managing Foreign Policy in the Twenty-first Century*. Montréal: McGill-Queen's University Press.

Raymond, de J.-F. (2000). *L'action culturelle extérieure de la France*, Paris: La Documentation française.

Rosendorf, N. M. (2009). A Cultural Public Diplomacy Strategy. P. Seib (Ed.). *Toward a New Public Diplomacy Redirecting U.S. Foreign Policy* içinde (s. 173-194). New York: Palgrave Macmillan.

Sancak, K. (2016). *Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*, Ankara: Nobel Kitap.

Schneider, C. P. (2006). Cultural Diplomacy: Hard to Define, but You'd Know It If You Saw It. *The Brown Journal of World Affairs*, Fall/Winter, Vol. XIII, Issue 1, 191-203.

Seib, P. (Ed.) (2009). *Toward a New Public Diplomacy. Redirecting U.S. Foreign Policy*, New York: Palgrave Macmillan.

Serodes, F. (2007). Le nouveau rôle diplomatique informel des institutions culturelles. Jean-Michel Tobelem, *L'Arme de la Culture les Stratégies de la diplomatie culturelle non gouvernementale* içinde (s. 195-216) Paris: L'Harmattan.

Tomlinson, J. (1999). *Globalization and Culture*, Cambridge: Polity Press.

Zaharna R. S. (2012). *The Cultural Awakening in Public Diplomacy, CPD Perspectives on Public Diplomacy* (USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School the University of Southern California). Los Angeles: Figueroa Press.